

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ**

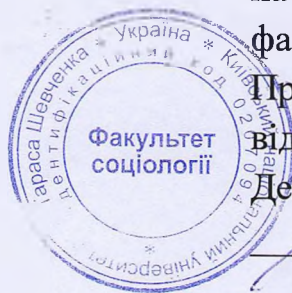
ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні Вченої ради
факультету соціології

Протокол № 5

від "20" листопада 2024 р.

Декан факультету

_____ Валентина ЧЕПАК

ПРОГРАМА
комплексного підсумкового іспиту
на здобуття
освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціальні технології»

Зміст

I. Загальні положення	3
II. Організаційно-методичні рекомендації	3
III. Програмні питання та література до іспиту	4
1. Напрямок: «Теорія та історія соціології»	4
Тема 1. Історія соціології	4
Тема 2. Сучасні соціологічні теорії	4
2. Напрямок: «Соціальна структура суспільства»	5
3. Напрямок: «Методологія та методи соціологічних досліджень»	6
Тема 1. Методологія соціологічних досліджень	6
Тема 2. Проектування соціологічного дослідження та методи збору соціологічних даних .	6
Тема 3. Методи аналізу соціологічних даних	7
4. Напрямок: «Теорія та практика соціальних технологій»	8
Тема 1. Загальна теорія соціальних технологій	8
Тема 2. Технології оціночних досліджень	8
5. Напрямок вибіркового блоку: «Соціальні технології в політиці та масових комунікаціях»	9
Тема 1. Політичні технології	9
Тема 2. Технології дослідження медіа	9
IV. Приклад розв'язання 2 завдання	10

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Комплексний підсумковий іспит є важливою складовою навчально-виховного процесу і призначений для об'єктивного оцінювання рівня набутих під час навчання знань, умінь і навичок майбутньої фахової діяльності. Їх оцінка дозволяє не лише визначити рівень фахової підготовки випускників освітньої програми, але і зафіксувати слабкі місця у підготовці студентів, що є важливим для продовження їхнього навчання на здобуття освітнього ступеню «магістр».

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

(форма проведення, вимоги до оцінювання знань, навичок і вмінь студентів)

Комплексний підсумковий іспит передбачає перевірку теоретичних знань та практичних вмінь, набутих студентами протягом навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» з предметів, засвоєння яких дозволяє скласти достатньо повне уявлення про сучасну соціологічну науку, закласти основу фахової діяльності соціолога / соціального технолога, а саме: «Історія соціології», «Сучасні соціологічні теорії», «Соціальна структура суспільства», «Методологія соціологічного дослідження», «Методи аналізу кількісних соціологічних даних», а також дисципліни вибіркового блоку.

На іспиті підтверджується опанування студентами програмних результатів навчання за освітньою програмою «Соціальні технології». Структурно питання іспиту складаються з блоку питань, що частково співпадає з питаннями ОП «Соціологія» та підтверджує набуття навичок соціолога: використання понятійного апарату соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності (ПРН01), застосування положень соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі (ПРН03), вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації (ПРН07), володіння навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів (ПРН10); а також блоку питань з теорії і практики соціальних технологій та вибіркового блоку.

Комплексний підсумковий іспит проводиться у письмовій формі. Кожен студент отримує індивідуальний екзаменаційний білет, який складається із двох частин, що містять завдання наступних видів:

1. Тестова частина: закриті та напівзакриті питання (передбачають вибір однієї альтернативи, або множинний вибір, ранжування, співвіднесення двох рядів понять/ визначень/ ідей/ авторів тощо). Максимальна кількість балів що може бути отримана за тестову частину іспиту по цій частині – **50**.

2. Творче завдання з розробки аспектів методологічного розділу програми емпіричного дослідження за заданою темою, виконання якого оцінюється в **50** балів максимально і передбачає письмову творчу роботу студента за наступною логічною схемою:

- 1) формулювання об'єкту і предмету можливого емпіричного соціологічного дослідження за заданою темою;
- 2) формулювання 1-2 дослідницьких питань в рамках заданої теми;
- 3) концептуалізація (теоретична інтерпретація) 2-3 важливих понять дослідження, безпосередньо пов'язаних із сформульованими дослідницькими питаннями (п.2);
- 4) операціоналізація (емпірична інтерпретація) визначених в п. 3 понять: перелік емпіричних індикаторів для кожного поняття;
- 5) формулювання 2-3 гіпотез, пов'язаних із дослідницькими питаннями (п.2);
- 6) вибір методу/методів збору інформації; обґрунтування вибору з урахуванням

зробленої операціоналізації (п. 4) та необхідності перевірки визначених гіпотез (п.5).

Відповіді студентів мають бути лаконічними, ґрунтовними та логічними. У відповідях слід продемонструвати знання загальних та спеціальних соціологічних теорій, вміння формулювати гіпотези, здійснювати соціологічну інтерпретацію понять та знаходити відповідні емпіричні індикатори, вміння визначати дотичні до емпіричного завдання методи збору та аналізу даних.

Виконання всіх завдань з комплексного підсумкового іспиту є обов'язковим.

Оцінка за екзаменаційну роботу виставляється комісією колегіально, затверджується підписами голови державної екзаменаційної комісії та членів комісії й оприлюднюється на наступний день після написання письмового іспиту. **Загальна максимальна сума балів за екзаменаційну роботу - 100.**

III. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ТА ЛІТЕРАТУРА ДО ІСПИТУ

1. Напрямок: «Теорія та історія соціології»

Тема 1. Історія соціології

Соціологічна концепція О. Конта. Соціологічний натуралізм. Соціологічна концепція Г. Спенсера. Теорія суспільства К. Маркса (відчуження; суспільно-економічна формація; класи та класова боротьба). Психологічний напрямок в соціології. Німецька формальна соціологія (Ф. Тьоніс та Г. Зімел). Соціологізм Е. Дюркгейма (предмет і метод соціології; правила соціологічного методу; соціальна солідарність та розподіл праці; соціологія суїциду). Соціологія М.Вебера (розуміюча соціологія; теорія соціальної дії; типи панування; теорія раціоналізації). Соціологія В. Парето. Чиказька школа в соціології (теорія соціальної еволюції Р. Парка; дослідження міста; концепція соціальної дії Ф. Знанецького; ситуаційний аналіз У. Томаса).

Ключові поняття: позитивізм, натуралізм, органіцизм, марксизм, формальна соціологія, розуміюча соціологія, теорія соціальної дії, символічний інтеракціонізм, феноменологічна соціологія, етнометодологія, інтегративні соціологічні теорії, мультипарадигмальність.

Тема 2. Сучасні соціологічні теорії

Теорія в соціології: сучасний стан та шляхи розвитку. Особливості сучасного соціологічного теоретизування: наука як дискурс. Американська соціологія у ХХ ст.: соціологічна концепція Т.Парсонса, теорія соціальної структури Р. Мертона, теорії соціального обміну (Дж. Гоманс і П. Блау) та раціонального вибору, символічний інтеракціонізм (Дж. Мід, Г. Блумер, І. Гофман). Соціальний конструктивізм та феноменологічна соціологія (А. Шюц, П. Бергер, Т. Лукман). Етнометодологія (Г. Гарфінкель). Неомарксизм та критична теорія суспільства: Франкфуртська школа (Т. Адорно, М. Горкгаймер, Г. Маркузе, Е. Фром). Структуралізм та постструктуралізм в соціологічному теоретизуванні (К. Леві-Строс, Р. Барт, Ж. Деріда, М. Фуко). Інтегративні соціологічні теорії: неофункціоналізм Дж. Александера та Н. Лумана, теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, теорія структурації Е. Гіденса, теорія практики П. Бурдьо. Мультипарадигмальний статус сучасної соціологічної теорії.

Ключові поняття: теорія соціокультурної динаміки, теорії соціального обміну, теорія комунікативної дії, теорія структурації, постструктуралізм.

Література

1. Ritzer G., Stepnisky J. N. Contemporary Sociological Theory and Its Classical Roots. The Basics. - SAGE Publications, 2022. – Pp. 79-101, 108-114, 153-183, 202-212.
2. Turner J. H. Contemporary sociological theory. - Sage Publications, 2013. – Pp. 49-88, 309-443, 459-528.
3. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. К.: Юніверс, 2004. 688 с. С. 81-130, 151-212, 333-413, 421-496, 509-584.
4. Батаєва К., Бурлачук В., Степаненко В. Історія української соціології: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С. 281-390.
5. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології: від Античності до початку ХХ ст. К.: Либідь, 1993. С.148-210, 223-242, 261-323.
6. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. Посібник. К.: «Либідь», 1996. С. 33-44, 54-88, 125-181.
7. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. К.: «Наукова думка», 1995. 224 с.
8. Соболевська М.О. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології. Навчальний посібник. К.: Дух і літера, 2010. С. 9-27, 107-150.
9. Соціологічна теорія: традиція та сучасність / За ред. А.Ручки. – К., 2007. – С. 7-49, 176-202.
10. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. С. 21-50, 551-555, 615-646, 651-655, 685-688.
11. Шюц А., Луман Т. Структура життєсвіту. Харків: Фоліо, 2018. С. 23-40, 75-108, 262-280.

2. Напрямок: «Соціальна структура суспільства»

Тема 1. Соціальна структура суспільства

Поняття соціальної структури суспільства. Фундаментальні властивості соціальних структур. Логіка та рівні соціоструктурного аналізу в соціології. Соціальні ресурси як дистрибутивні параметри соціальної структури, їх різновиди та класифікація. Статусна позиція та її ресурсоємність, кристалізація (консистентність) статусу. Досягнутий, успадкований, узагальнений соціальний статус. Способи соціологічного вимірювання соціального статусу особи. Соціальна дистанція: поняття, структурні та культурні виміри. Поняття соціального класу в сучасній соціології. Методології дослідження соціальних класів. Соціологічне поняття середнього класу, прояви в сучасному українському суспільстві. Прекаріат: соціологічні показники та соціальні ефекти приналежності. Соціально-економічна стратифікація, її форми, фактори, виміри та індикатори. Бідність: види бідності, індикатори, соціологічні пояснення. Гендерна та вікова сегрегація. Сексизм та ейджизм: поняття, фактори, індикатори. Глобальні та локальні тенденції структурних змін. Особливості соціальної структури сучасного українського суспільства.

Ключові поняття: соціальна структура, соціоструктурний аналіз, соціальна стратифікація, соціальна мережа, соціальна мобільність, економічний капітал, культурний капітал, соціальний капітал, соціальна позиція, соціальний статус, статусна консистентність, соціальна дистанція, соціальний клас, класова структура, середній клас, прекаріат, соціальна сегрегація, дискримінація, сексизм, ейджизм.

Література:

1. Гіденс Е. Соціологія / Пер.з англ. Розділи 10, 5, 6, 9. К., Основи. 1999. Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html>

2. Коваліско Н.В. Стратифікаційний аналіз сучасного суспільства: Навч. посібник. Друге видання. Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С.33-52, 110-135, 255-270.
3. Кон М.Л., Скулер К. Стратифікація, професія та орієнтації // Соціальні структури і особистість: Дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпрацівників. К.: Києво-Могилянська Академія, 2007. С. 43-70.
4. Куценко О. Соціальні класи: соціологічні інтерпретації і підходи до вивчення // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія. № 5, 2014. С. 69-75. Режим доступу: <http://visnyk.soc.univ.kiev.ua/index.php/soc/issue/view/1>
5. Симончук О. Класовий розподіл населення України згідно з Європейською соціально-економічною класифікацією. Соціальні виміри суспільства, 2017. № 9 (20), С. 22-33.
6. Соціологія: Навч. посібник / за ред. С.О. Макеєва. Київ: «Знання», 2005. С. 130-185, 293-302.
10. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. С. 105-127, 135-147, 221-243, 387-398, 435-490, 531-545.
11. Simonchuk, E. (2020). Dynamics of Class Structure in Post-Soviet Ukraine. In A. Veira-Ramos, T. Liubyva, & I. Golovakha (Eds.), *Ukraine in Transformation: from Soviet Republic to European Society* (pp. 55–90). Palgrave Macmillan. <https://www.palgrave.com/gp/book/9783030249779>

3. Напрямок: «Методологія та методи соціологічних досліджень»

Тема 1. Методологія соціологічних досліджень

Наукові засади соціологічного дослідження. Типи соціологічних досліджень. Роль теорії в соціологічному дослідженні. Тема, проблема, предмет та об'єкт дослідження. Дослідницьке питання та дослідницькі гіпотези. Залежні, незалежні та проміжні змінні в гіпотезі. Обґрунтування причинного впливу. Кількісні та якісні дослідження. Дизайн дослідження: експеримент та квазіексперимент; аналіз одного випадку; кроссекційний, лонгitudний, порівняльний дизайн; вторинний аналіз даних. Надійність, зовнішня та внутрішня валідність дизайну дослідження. Концептуалізація та операціоналізація понять дослідження. Вимірювання змінних. Валідність та надійність вимірювання. Вибірковий метод. Генеральна та вибірка сукупності. Типи і види вибірок. Проста випадкова вибірка. Багатоступеневі стратифіковані та кластерні вибірки. Невипадкові вибірки. Репрезентативність вибірки. Випадкові та систематичні помилки вибірки. Дизайн-ефект вибірки. Зважування вибірки. Етичні проблеми соціологічного дослідження.

Ключові поняття: соціологічне дослідження, обґрунтованість дослідження, інтерпретація понять, достовірність знання, валідність методу, науковий факт, статистичний факт, теоретична помилка, вибірковий метод, репрезентативність вибірки.

Тема 2. Проектування соціологічного дослідження та методи збору соціологічних даних

Роль, структура та функції програми соціологічного дослідження. Проблема, мета, об'єкт та предмет дослідження. Типи гіпотез соціологічного дослідження. Логічна структура гіпотези. Організація соціологічного дослідження. Принциповий (стратегічний) план дослідження. Етапи емпіричного дослідження. Метод, техніка, методика та процедура соціологічного дослідження. Наукове спостереження та його види. Метод аналізу документів. Категорії, одиниці аналізу та одиниці обліку у контент-аналізі. Опитування та його види. Формалізоване інтерв'ю та анкетування. Процедура та інструментарій опитування. Загальна композиція анкети. Типи анкетних питань. Можливі зсуви інформації та способи їх

коригування в опитуванні. Телефонне, поштове, та опитування в Інтернет. Експертне опитування. Соціометричне опитування. Тести у соціологічному дослідженні. Експеримент в соціологічному дослідженні. Програма експерименту. Експериментальна та контрольна групи. Якісні методи збору соціологічних даних. Глибинне інтерв'ю. Фокус-групове інтерв'ю. Дискурс-аналіз. Поєднання кількісних та якісних методів збирання соціологічних даних у єдиному дослідницькому циклі. Фінансування робіт, кошторис дослідження. Етичні проблеми проведення соціологічного дослідження.

Ключові поняття: програма соціологічного дослідження, стратегічний план дослідження, гіпотези дослідження, спостереження, опитування, аналіз документів, формалізоване інтерв'ю, анкета, фокус-групове інтерв'ю, експеримент

Тема 3. Методи аналізу соціологічних даних

Вимірювання соціальних ознак (змінних) та типи шкал. Характеристики розподілу однієї змінної. Міри центральної тенденції. Міри варіації. Симетрія розподілу. Основні розподіли (нормальний, χ^2 -квадрат, Стюдента та Фішера): параметри, властивості, сфера застосування. Таблиця частот та відсотків для однієї ознаки. Сумісний розподіл двох ознак. Двовимірна таблиця частот та відсотків. Зв'язок функціональний та кореляційний (статистичний). Обчислення коефіцієнту χ^2 Пірсона та відповідних показників зв'язку. Стандартизація змінної. Статистичні висновки. Точкове та інтервальне оцінювання. Властивості точкових оцінок. Довірча ймовірність та довірчий інтервал. Перевірка статистичних гіпотез. Нульова та альтернативна гіпотези. Помилки першого та другого роду. Діаграма розсіяння. Лінійні та нелінійні зв'язки. Коефіцієнт кореляції Пірсона r . Кореляційне відношення (η). Коефіцієнти рангової кореляції. Рівняння лінійної регресії (парної та множинної): метод найменших квадратів, відбір факторів, значущість та інтерпретація коефіцієнтів. Часткова та множинна кореляції. Коефіцієнт детермінації. Факторний аналіз: основні задачі, головна ідея, основні поняття (фактор, факторне навантаження, загальність та специфічність, факторне значення), основні методи (головні компоненти, головні фактори). Методи обертання факторних рішень. Кластерний аналіз: основні задачі, загальна ідея та основні поняття (відстань, кластер та його властивості). Аксиоми відстані. Ієрархічний кластерний аналіз. Інтерпретація та оцінка надійності результатів кластерного аналізу.

Ключові поняття: дисперсія, середнє, кореляція, довірча ймовірність, довірчий інтервал, статистична гіпотеза, регресія, фактор, кластер

Література

1. Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посібник. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. С.41-78, 147-160.
2. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу. Моделі та практики. К., 2003. С.40-72.
3. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій / 2-е видання. К., 2007. С. 25-36, 37-42, 71-122, 172-235.
4. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних; Київський міжнародний інститут соціології. К.: КМ Академія, 2004. С. 27-55, 75-115.
5. Сальнікова С. Вибірка у соціологічному дослідженні: підручник. Луцьк: Вежа-Друк. – 252 с.
6. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник / За ред. Н.Костенко, Л.Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. С. 8-47, 174-186, 271-297.

4. Напрямок: «Теорія та практика соціальних технологій»

Тема 1. Загальна теорія соціальних технологій

Соціальні технології та соціально-технологічна діяльність: специфіка та суспільне призначення. Поняття «соціальна технологія» та його сутнісні ознаки. Проблема типологізації соціальних технологій: традиційні та інноваційні соціальні технології. Соціальні наслідки розробки та впровадження соціальних технологій. Інженерний характер соціально-технологічної діяльності: особливості генези та розвитку ідеї соціальної інженерії. Проблема технологізації соціальних об'єктів. Поняття «соціальний ризик» та його технологічний зміст. Проблема гуманізації соціально-технологічних рішень та проектів. Міф як традиційна соціальна технологія соціалізації та регулювання суспільних відносин. Соціально-технологічний проект реформування суспільного устрою античного полісу в трактаті Платона «Держава». Аналіз тиранії, демократії, олігархії, монархії як організаційно-технологічних типів полісного життя в трактаті Арістотеля «Політика». Становлення та розвиток освітніх технологій в епоху Середньовіччя: школи та університети. Особливість поглядів К. Маркса на соціальну революцію як соціально-технологічний процес. Стимулювання праці як соціально-технологічна проблема. Маркетинг та реклама як соціальні технології. Поділ політичної влади як соціально-технологічний принцип організації та функціонування демократичного суспільства. Специфіка патерналістської та активістської моделей соціальної політики. Інноваційні освітні соціальні технології: організаційні принципи функціонування системи шкільної, професійно-технічної та вищої освіти. Соціальні технології засобів масової комунікації: преса, радіо, телебачення. Соціальні технології використання вільного часу: туризм та індустрія розваг.

Ключові поняття: соціальні технології, історія та теорія соціальних технологій, типологія соціальних технологій

Тема 2. Технології оціночних досліджень

Оціночні дослідження в структурі соціологічного знання. Методологічні проблеми оціночних досліджень. Місце оціночних досліджень в реалізації соціальної політики та інновацій. Соціальний аудит та соціальна експертиза як різновиди оціночних досліджень. Оціночні дослідження соціальних програм та проектів. Підготовка програм та проектів (загальна характеристика проектної та програмної діяльності). Кількісний та якісний підходи до оціночних досліджень соціальних програм. Планування та етапи проведення оцінки програм. Загальні стратегії оцінювання. Розробка мір оцінювання. Збір даних для оцінювання. Кількісні та якісні методи аналізу при проведенні оцінювання. SWOT-аналіз в оцінюванні програм. Побудова концептуальних карт як інструмент оцінювання. Написання звіту за результатами оцінювання. Етика професійної діяльності оцінювача. Соціальна експертиза в Україні.

Ключові поняття: оціночні дослідження, різновиди оціночних досліджень, проектна діяльність, методика та методи оціночних досліджень

Література

1. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Соціальні технології. Частина 1. – Кіровоград: ІСКМ, 2004, 104 с. // <https://iscm.org.ua/wp-content/uploads/2010/08/Sotsialni-tehnologiyi-CHastyna-1-2004.pdf>
2. Мазурик О. В. Основи соціального аудиту [навчальний посібник]. К., 2020. 140 с. С. 63-88.
3. Методологія соціального аудиту (Проект). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Metodologiya-sotsialnogo-audit.pdf>

4. Моніторинг і оцінювання: Заради чого? Яким чином? З яким результатом? Навчальний посібник. К.: МБФ «Альянс громадського здоров'я», 2018. 176 с. С. 13-21, 26-36, 66-70.
5. Подшивалкіна В.І., Крапива І.В. Оціночні дослідження соціальних проектів і програм: Навчально-методичний посібник. Одеса: ТЭС, 2009. 112 с.
6. Саппа М.М. Соціальні технології у структурі соціологічного знання // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 3. С. 260-265.
7. Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом: монографія / кол. авторів, наук. ред. В. І. Подшивалкіна. Одеса, 2014. 560 с. С. 16-23, 25-27, 64-91.
8. Тексти лекцій з курсу «Соціальні технології» / Укл.: Віноградська О.М., Белова Л.О. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 135 с.
http://eprints.kname.edu.ua/15959/1/%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%98%D0%98-%D0%A1%D0%9E%D0%A6_%D0%A2%D0%95%D0%A5.pdf
9. Шлях до результатів: планування та проведення ефективних оцінювань розвитку. Морра Імас Л.Дж., Ріст Р.К. К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. 580 с. С. 8-35, 148-155, 304-365, 392-422.

5. Напрямок вибіркового блоку: "Соціальні технології в політиці та масових комунікаціях"

Тема 1. Політичні технології

Виборча кампанія як «соціально-політичний проект». Методи та техніки соціологічного аналізу передвиборчої ситуації. Особливості соціологічного дослідження електоральної участі та електоральної поведінки. Соціальні характеристики іміджу політика. Аналіз політичної ситуації та розташування політичних сил у політичному просторі. Проектування та організація виборчих кампаній. Стратегія виборчої кампанії та її реалізація. Політичні комунікації у виборчій кампанії. Комунікативні технології в політичній сфері. Виборчі кампанії в Україні: уроки та висновки.

Ключові поняття: електоральна поведінка, імідж політика, виборча компанія, політичні комунікації.

Тема 2. Технології дослідження медіа

Загальні підходи до вивчення медій. Медіа у сучасному світі. Технології і базові характеристики медіа. Кількісні і якісні стратегії дослідження медіа. Структурний аналіз і дослідження медіа. Практикум по дослідженню медіа. Контент-аналіз, інтент-аналіз у дослідженнях медіа. Опитування та проєктивні методи у дослідженні медіа.

Ключові поняття: медіа, текст, текстові масиви, контент-аналіз, інтент-аналіз, проєктивні техніки.

Література

1. Вишняк О. Електоральна соціологія: історія, методи, теорія. К.: Ін-т соціології НАНУ, 2001. 213 с.
2. Кетлін К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах / Пер. с англ. Р. Ткачук. К.: "Основи", 2000. 142 с.
3. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації. Львів, 2010. С. 3-60, 400-536.
4. Методологія дослідження мас-медіа: робоча книга / за заг. ред. К.Г. Сіриньок-Долгарьової. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 156 с.
5. Петров О.В. Соціологічні виборчі технології. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 1998. – 164 с.
6. Полторак В.А. Соціологія політики, політичний маркетинг і політико-інженерна діяльність // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2012. Вип. 56. С. 219-227.

7. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
8. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, Є.Д. Скулиш, О.Д. Бойко, В.В. Остроухов]; за заг. ред. Є.Д. Скулиша. – 2-ге вид. – К.: ЗАТ “ВПОЛ”, 2011. – 248 с. https://mil.univ.kiev.ua/files/29_965691167.pdf.

IV. ПРИКЛАД РОЗВ’ЯЗАННЯ 2 ЗАВДАННЯ

Творче завдання з розробки аспектів методологічного розділу програми емпіричного дослідження за заданою темою, виконання якого оцінюється в 50 балів максимально і передбачає письмову творчу роботу студента за наступною логічною схемою:

- 1) формулювання об’єкту і предмету можливого емпіричного соціологічного дослідження за заданою темою;
- 2) формулювання 1-2 дослідницьких питань в рамках заданої теми;
- 3) концептуалізація (теоретична інтерпретація) 2-3 важливих понять дослідження, безпосередньо пов’язаних із сформульованими дослідницькими питаннями (п. 2);
- 4) операціоналізація (емпірична інтерпретація) визначених в п. 3 понять: перелік емпіричних індикаторів для кожного поняття;
- 5) формулювання 2-3 гіпотез, пов’язаних із дослідницькими питаннями (п. 2);
- 6) вибір методу/методів збору інформації; обґрунтування вибору з урахуванням зробленої операціоналізації (п. 4) та необхідності перевірки визначених гіпотез (п. 5).

Приклад виконання завдання.

Тема: «Ставлення студентів міста Києва до волонтерської діяльності»

1) Волонтерство, як феномен, з’явилося та почало розвиватися у нас в країні в середині 1990-х років, коли на теренах сучасної вже незалежної України почалась активна розбудова громадянського суспільства. Дослідження присвячено вивченню феномена волонтерства в сучасному українському суспільстві та, відповідно, дослідженню ставлення до цього феномена різних соціальних груп, зокрема, студентства столиці.

Об’єкт дослідження: феномен волонтерства

Предмет дослідження: ставлення до волонтерської діяльності студентів міста Києва

2) Можливі дослідницькі питання:

- Чи пов’язана оцінка студентами столиці волонтерства із їх залученістю до волонтерської діяльності?
- Чи впливає вивчення студентами суспільно-політичних дисциплін на їх ставлення до волонтерської діяльності?

3) Серед інших в дослідженні за названою темою основними будуть поняття «волонтерство» та «залученість до волонтерської діяльності»

«Волонтерська діяльність (волонтерство)» (лат. voluntarius - добровільний) – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Залученість до волонтерської діяльності – активність індивіда у одному або декількох

напрямах волонтерської діяльності, зокрема, таких як допомога війську, соціальна допомога нужденним та немічним, екологічна діяльність та охорона довкілля, культура.

4) Емпіричні індикатори ставлення індивіда до волонтерства : відповіді на питання опитувальника про ставлення до соціально спрямованої діяльності, до добровільної безоплатної праці, до необхідності соціальної підтримки нужденних та немічних. Для вимірювання ставлень може бути застосована шкала Лайкерта.

Емпіричні індикатори залученості індивіда до волонтерської діяльності: блок питань про самооцінку часу, що його витрачає респондент в середньому на тиждень на діяльність за певними напрямами волонтерської діяльності. Відповіді на ці питання можуть бути інтегровані у індекс (показник) активності, що вимірюється в обсязі часу, що його в середньому на тиждень за власною самооцінкою витрачає індивід на волонтерську діяльність. Більший обсяг часу інтерпретується як більша залученість у волонтерську діяльність.

5) Можемо припустити, що вивчення соціально-політичних дисциплін для молоді людини без значного власного життєвого досвіду є важливим джерелом отримання знань про соціальні проблеми суспільства. Крім того, молоді люди мають схильність приєднуватися до діяльності, що є соціально значущою, схвалюється суспільством та оцінюється як необхідна. Звідси висуваємо наступні дві гіпотези:

Гіпотеза 1: Оцінка студентами волонтерства як феномену позитивно корелює із залученістю до волонтерської діяльності.

Гіпотеза 2: Вивчення суспільно-політичних дисциплін має позитивний вплив на ставлення до волонтерської діяльності.

6) Для перевірки зазначених гіпотез доцільним є збирання даних методом анкетування за місцем навчання студента. Мова може йти про кроссекційний дизайн дослідження, про вибіркоче масове анкетування за ймовірнісною вибіркою, репрезентативність якої може бути оцінена. Генеральна сукупність такого опитування – студенти ЗВО міста Києва. Інформація про кількість ЗВО в місті та кількість студентів в кожному ЗВО є відкритою. Це дозволяє спланувати вибірку. Анкетування студентів може бути проведено за місцем навчання (для цього потрібна буде співпраця із адміністраціями ЗВО, що потраплять у вибірку).

Для перевірки першої гіпотези потрібно на даних масового анкетування студентів перевірити наявність позитивної кореляції між індексом ставлення до волонтерства та показником залученості до волонтерської діяльності.

Для перевірки другої гіпотези можна використати модель регресії, в якій залежною змінною виступає індекс ставлення до волонтерської діяльності а у якості незалежної змінної (фактору, чинника) виступає обсяг (в навчальних годинах або в освітніх кредитах) суспільно-політичних дисциплін, вивчених студентом (студенткою). Крім того, до моделі регресії в якості контрольних незалежних змінних, що також потенційно можуть мати вплив на залежну змінну, можна включити сімейний статус студента (дихотомічна змінна), самооцінку власного фінансового стану, вік студента, стать (дихотомічна змінна).